

ше спостерігається для кільцевих напружень, які змінюються від 3 МПа до 82 МПа при зменшенні β_0 від 90° до 15°. Осьові напруження при цьому змінюються в значно меншому діапазоні: від 2 МПа до 15 МПа.

Висновки. Отримано вирази для представлення системи навантажень, які діють у корпусі обертового агрегату із врахування особливостей конструктивного виконання та положення робочого матеріалу.

Досліджено вплив кута заповнення оброблюваного матеріалу на величину напруженого стану корпусу. Показано, що у випадку, коли загальна маса матеріалу залишається незмінною, спостерігається практично лінійна залежність екстремумів напружень від кута заповнення.

Література

1. Процеси та апарати хімічної технології : навч. посібн. [для студ. спец. "Хімічна механіка та інженерія" та "Інженерна механіка"] / Я.М. Ханік, Є.М. Семенишин, О.В. Станіславчук, Д.П. Кіндзера. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2006. – 340 с.
2. Дзюбик Л.В. Статична рівновага балки змінної жорсткості на пружних опорах з попереднім зміщенням / Л.В. Дзюбик, І.В. Кузьо, І.А. Прокопишин // *Машинознавство*. – 2009. – № 11 (149). – С. 27-30.
3. Кузьо І.В. Вплив положення геометричної осі на міцність обертових агрегатів / І.В. Кузьо, Л.В. Дзюбик // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. – Сер.: Динаміка, міцність та проектування машин і приладів. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2007. – № 588. – С. 53-57.
4. Банит Ф.Г. Механическое оборудование цементных заводов : учебник [для техникумов] / Ф.Г. Банит, О.А. Несвижский. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Машиностроение". – 1975. – 318 с.
5. Кузьо І.В. Расчет и контроль установки агрегатов непрерывного производства / І.В. Кузьо, Т.Г. Шевченко. – Львов : Изд-во "Вища шк.", 1987. – 176 с.
6. Баганов А.И. Вращающиеся печи цементной промышленности / А.И. Баганов. – М. : Изд-во "Машиностроение". – 1965. – 319 с.

Дзюбик Л.В. Взаимодействие обрабатываемого материала и футеровки с корпусом вращательного агрегата

Развита математическая модель определения величины и распределения нагрузок в корпусе крупногабаритного вращающегося агрегата оболочечного типа. Расчет осуществлен с учетом распределения нагрузок на оболочку от веса корпуса; веса защитной футеровки и веса обрабатываемого материала.

Предложена модель определения крутящего момента в оболочке корпуса для многоопорного вращающегося агрегата. Проведен численный анализ влияния угла заполнения обрабатываемого материала на напряжение в корпусе цементной печи. Установлено, что при уменьшении угла заполнения материала величина кольцевых и осевых напряжений возрастает.

Ключевые слова: система нагрузок, вес корпуса, защитная футеровка, обрабатываемый материал, напряжения, крутящий момент, цементная печь.

Dzyubyk L.V. The Interaction of a Machined Material and Lining of a Large-Size Rotary Unit

A mathematical model for determining the magnitude and distribution of loads in the case of large-size rotary unit shell type is designed. Calculation was done based on the load distribution of the housing shell weight, protective lining weight and also processed piece weight. A model of the torque definition in the shell causing multisupporting rotating unit is provided. The numerical analysis of the influence of the processed material angle to the stress in the cement kiln is conducted. The amount of ring and axial stress is investigated to increase with reducing the filling material angle.

Key words: load system, body weight, protective lining, processed material, strain, torque, cement kiln.

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 336.144:368

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук;

аспір. В.О. Григоренко – Львівська державна фінансова академія

ПОЛІТИЧНА НЕПЕРЕДБАЧУВАНІСТЬ – ХАРАКТЕРНА ДОМІНАНТА ФІНАНСОВОГО КЛІМАТУ ТЕРИТОРІЇ

Синтезовано інструментарій оцінювання прояву політичної непередбачуваності як домінанти фінансового клімату території. Зазначено, що бідні держави з низькими темпами зростання схильні до проявів політичної нестабільності, водночас розвинені держави з високими темпами економічного зростання тяжіють до політичної стабільності. Здійснено рейтингування регіонів України за блоками політичної непередбачуваності, ґрунтуючись на методі блокового (кластерного) ранжування. Запропоновано враховувати особливості прояву політичної непередбачуваності під час прийняття управлінських рішень різного рівня, зокрема реалізації кардинальних перетворень (реформ).

Ключові слова: політична непередбачуваність, фінансовий клімат, метод блокового ранжування, фінансова система, територія, показник, домінанта.

Постановка проблеми. Прояв взаємозалежних процесів в економічних системах залежить від їхнього типу та особливостей конкретної ситуації, що накладає додаткові перестороги при їхньому врахуванні та оцінюванні. На жаль, нині дедалі більша частка змін протікає досить непередбачено, складно прогнозовано та дуже динамічно. Все це зумовлює численні наукові кола працювати над створенням універсальних методів та інструментів прогнозування і передбачення майбутнього стану економічної системи за впливу нестабільності.

Водночас, у попередніх дослідженнях авторів було сформовано дещо відмінне розуміння показників, які здатні характеризувати фактичний стан функціонування системи. Йдеться, зокрема, про фінансові системи території, регіону, держави. Так, на нашу думку, універсальною категорією, яка враховує багатогранність взаємовідносин, які виникають у межах функціонування фінансової системи регіону, є фінансовий клімат, а запропонована методологія його оцінювання дає змогу отримати комплексну інформацію щодо реального становища фінансової системи суб'єкта [1-2].

Відповідно до сформованої методології оцінювання фінансового клімату, одним із її характерних факторів є показник політичної непередбачуваності. За своєю сутністю – це показник, який дає характеристику функціонування загальної політичної системи, а відтак і характеризує ймовірність політичного розвитку та його безпосереднього впливу на фінансову систему суб'єкта в реальному часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядувана проблематика перебуває на стику двох наук: економічної та політичної. Однак варто відзначити, що незважаючи на доволі широкий напрям дослідження, його трактування перебуває у стані становлення та може мати протилежне значення. Так, в окремих дослідженнях фігурує поняття "політичні ризики", а в інших – "політична

непередбачуваність". На наш погляд, і в рамках цього дослідження немає принципової відмінності між означеними твердженнями, а отже, зосереджуватись на відмінностях їхнього трактування надалі не будемо. Вагомий внесок у вивчення цього напрямку здійснили І. Багрова, М. Дідківський, А. Кредісов, А. Румянцев, В. Понровська, Л. Стровський, В. Ющенко, серед іноземних науковців можна виокремити праці Дж. Ламберта, Л. Хабіб-Делонкле [3-14].

Більш конкретизовані аспекти щодо виділення прояву, а з ним і впливу політичної непередбачуваності на економічну та фінансову системи, досліджували такі науковці, як: О. Амоша, В. Геєць, М. Долішній, С.Захарін, Б. Кваснюк, О. Кузьмін, В. Марцин, Ю. Пахомов, А. Пересада, Я. Побурко, І. Сазонець, В. Столярів, В. Федоренко, В. Фещенко, Д. Черваньов, І. Чугунов, М. Чумаченко. Проте, відаючи належне здійсненим дослідженням, зазначимо, що в ракурсі особливостей прояву політичної непередбачуваності та її оцінювання, як характерної домінанти фінансового клімату території, ще не розглядалось – через наукову новизну синтезованого авторами напряму [1, 2].

Мета дослідження. Визначити сутність потреби та можливості оцінювання фактора політичної непередбачуваності за характерного прояву в фінансовому кліматі адміністративно-територіальних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Підходи щодо визначення характерного прояву соціально-політичної нестабільності та "ризиків держави" в системі економічного зростання. Активізація наукових досліджень у системі виявлення стійких взаємозв'язків між політичним супротивом та економічним зростанням призвели до формування у 80-х – 90-х роках ХХ ст. нової політико-економічної теорії, яка в економіці отримала назву – "соціально-політична нестабільність" [9, с. 500-513], а в страхуванні – "політичні ризики" [10]. Прийнято, що на рівні держави наявна лінійна залежність між політичною нестабільністю та економічним зростанням. Так: бідні держави з низькими темпами зростання схильні до проявів політичної нестабільності, водночас розвинені держави з високими темпами економічного зростання тяжіють до політичної стабільності.

Доцільно наголосити, що на цей час немає єдиного підходу щодо сутнісного наповнення ознаки "політична нестабільність". Так, дослідники А. Алесіна і Р. Перотті [7, с. 355; 14] вважають, що наявні два методи розгляду цього поняття. За першим – розраховується індекс соціально-політичної нестабільності (*SPI* – index of socio-political instability), який окреслює декілька показників, що стосуються відображення політичного протесту та соціального насильства (тобто заворушення, перевороти, демонстрації проти уряду, політичні вбивства):

$$SPI = 1,60ASSASS + 2,33DEATH + 7,29SCOUP + 6,86UCOUP - 5,23DEM ,$$

де: *ASSASS* – кількість політичних вбивств на мільйон населення на рік; *DEATH* – кількість насильницьких смертей на рік; *SCOUP* – кількість успішних переворотів на рік; *UCOUP* – кількість невдалих переворотів на рік; *DEM* – фіктивна змінна, яка є 1 для країн, де індекс демократії перевищує 0,5 та 0 в інших випадках. Ваги вибираються методом головних компонент.

Зокрема, для України важливим показником наведеної формули щодо *SPI* є значення *ASSASS*. Цей показник стрімко зріс на початку 2014 р., що свід-

чить про перехід мирної фази політичного протистояння у насильницькі методи їхнього розв'язання. Окрім цього, не варто забувати, що на кожен смертельний політично наслідковий випадок є й не менше 10 пораниених та травмованих. Тобто ця формула для держав, у яких кардинально загострилися політичні конфлікти, може бути змінена, насамперед у частині представлення *ASSASS* та *DEM*.

Об'єктивно, що стійкий економічний розвиток держави в конкретний часовий проміжок залежить від стабільності суспільної згоди та міцності громадянського миру. Соціально-економічні потрясіння, тобто масштабність соціального незадоволення у формі посилення протестної активності власного населення, мають бути в околі зору держаних інституцій ще до глибокої проявності конфлікту інтересів.

Спрямованість на критичну ситуацію в державі щодо незадоволення і соціального напруження, яка може активізувати протестний процес, можливо визначити шляхом аналізу показників, які її обумовлюють, а саме: рівень незадоволеності власним добробутом; відчуття погіршення матеріального стану за останній рік; зниження віри в можливість поліпшення власного добробуту в найближчій перспективі; стурбованість можливістю втратити роботу; недовіра до програм та реформ уряду; незадоволення діяльністю влади в соціально-економічній сфері; незадоволення умовами праці; участь в масових акціях протесту (із економічними вимогами); готовність відстоювати свої економічні інтереси з використанням протиправних дій; незадоволеність станом постачання продуктів харчування; негативне сприйняття економічної нерівності, яка посилюється в суспільстві.

Водночас, інтегральний показник протестної активності населення (тиску на владу) охоплює такі складові [14]:

- рівень мітингової активності;
- страйкова активність;
- масові збори підписів;
- інтенсивність критичних публікацій у ЗМІ;
- масштаби антиурядової агітації;
- радикальність антиурядових закликів;
- масштаб силових акцій (кількість зіткнень, відкрита протидія владі, кількість учасників в антиурядових заходах тощо).

У державі критичним проявом протестної активності є революція. Революції настануть у тих державах, де процеси політичної модернізації і політичного розвитку значно відстають від процесів соціально-економічних трансформацій.

Характеристика та оцінювання політичної непередбачуваності та її місце у фінансовому кліматі регіонів України. Авторами раніше при дослідженні фінансового клімату території встановлено, що чим він сприятливіший, тим вища здатність державної (муніципальної) фінансової системи агрегувати та перетворювати потенційні фінансові ресурси в наявні [1-4, 11].

Зазначимо, що первинними статистичними показниками щодо проблематики є як дані, відображені Державною службою статистики України у статистичних щорічниках, так і дані міжнародних установ та організацій [15]. Саме на використанні цих показників здійснюється оцінка фінансового клімату

території, а окремою домінантою забезпечення процесу оцінюванні є визначення властиво показника політичної непередбачуваності.

Наголосимо, що фундаменталізм прояву цієї непередбачуваності об'єктивно пов'язаний з виникаючою в перехідних суспільствах і їх економічних системах соціальною і політичною нестабільністю, яка додатково обумовлює і генерує непередбачуваність майбутніх змін і наслідків, що не зовсім прогнозовано позначається на якості прийнятих управлінських рішень і очікуваних результатах від їхньої реалізації.

Політичну непередбачуваність (political unpredictability – PU) розглядають як інтегровану систему із взаємодії політичних, економічних, соціальних і психологічних факторів, які кардинально впливають і міняють економічну ситуацію в державі, що призводить до неочікуваних втрат за проходження фінансових відносин у сфері торгівлі та інвестицій, кредитуванні, валютних розрахунків та інших операцій, які здійснюють юридичні і фізичні особи.

В Енциклопедії страхування дослідник Л. Хабіб-Делонкле зазначив, що політичну непередбачуваність класифікують за двома ознаками: непередбачувані події та політичні рішення (дії органів влади). Водночас, до непередбачуваних подій належать: революція, зміна влади, зміна уряду, війна, заповідання моральних збитків працівникам, які працюють за кордоном (викрадення, шантаж, фізична шкода, втрата майна); до політичних рішень – конфіскація активів, ембарго, зміни в законодавстві, відмова від намірів, розірвання контрактів, відклик ліцензій, перешкоди проведенню імпорتنих та експортних операцій, заборона на конвертацію та переказ грошових засобів за кордон, кардинальні зміни, які проводяться в економічній політиці держави. Зокрема, загальна ємність світового ринку "політичної непередбачуваності" стосовно невиконання сили договорів становила 100 млн дол., а страхова сума у випадку експропріації засобів виробництва перевищила 700 млн дол. [10, с. 1216].

Наявні методики оцінювання політичної непередбачуваності дають змогу класифікувати держави залежно від рівня ризику, насамперед на основі експертних оцінок, визначаючи тим величини ймовірних втрат і страхових відшкодувань. Практично, визначається той оціночний поріг, за межами якого ризику вважають неприйнятними щодо страхування. Показник політичної непередбачуваності характеризує ймовірність настання непередбачуваності політичного розвитку як на державному, так і на місцевому рівнях, тобто характеризує відсутність чітко визначених векторів політичного розвитку та певну двозначність законодавства, а значить й низький рівень довіри населення, інституцій до влади та політиків і пропонованих ними реформ. Окрім цього, в межах цього показника проявляється властиво ставлення до проявів корупції та хабарництва з боку політиків та державотворців. За даними експертних оцінок прийнято, що найвищий рівень політичної передбачуваності може сягати 7 балів, а найменший – 0 балів.

Проведені розрахункові процедури щодо регіонів України свідчать про прояв такого: упродовж 2010-2012 рр. за досліджуваним показником не відбувається кардинальних змін (рис. 1). Найвищий рівень політичної передбачуваності

ності спостерігається у Чернівецькій, Волинській та Рівненській областях, де він становить у 2012 р. відповідно 3,94; 3,88; 3,78 пункти. Порівняно з попередніми періодами, значення цього показника для виділених областей дещо зросло, що характеризується позитивно, адже суспільство та владні інституції мають змогу відповідальніше передбачати в межах конкретного регіону політичну ситуацію, а відтак і формувати ефективніші стратегічні концепції і плани розвитку.

Рис. 1. Динаміка показника політичної непередбачуваності регіонів України у 2010-2012 рр. (джерело: розрахували автори на основі даних Всесвітнього економічного форуму <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>)

Однак доцільно також зазначити, що незважаючи на певні кроки унормування та пониження політичних відмінностей, загалом значення показника політичної непередбачуваності в Україні є досить низьким, що негативно впливає на величину індексу фінансового клімату на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Зокрема, в високорозвинених державах значення цього показника становить від 5,05 до 6,12 пунктів.

Водночас, найнижчий рівень політичної непередбачуваності у 2012 р. зафіксовано в Одеській, Харківській та Львівській областях, який становив 3,14; 3,19; 3,23 пункти відповідно, що свідчить про непросту політичну ситуацію у цих регіонах. Окрім цього, найнижчий рівень цього показника для цих регіонів зафіксовано і у 2010 р., а це вже свідчить про певну тенденцію і системну політичну кризу, яка сформувалась.

У табл. 1 подано рейтингову оцінку територій України за показником політичної непередбачуваності у 2010-2012 рр. Із цієї таблиці випливає, що за досліджуваний період покращили свій рейтинг такі області, як: Вінницька (+21 позиція), Закарпатська (+ 14 позицій), Хмельницька (+14 позицій), проте погіршили власні рейтингові місця такі області як: Харківська (-12 позицій), Одеська (-11 позицій), Миколаївська (-10 позицій).

Табл. 1. Рейтинг регіонів держави за показником політичної непередбачуваності

Регіон	2010	2011	2012
АР Крим	24	19	21
Вінницька	25	4	4
Волинська	4	1	2
Дніпропетровська	22	21	22
Донецька	19	18	20
Житомирська	3	11	13
Закарпатська	20	15	6
Запорізька	13	20	15
Івано-Франківська	16	14	14
Київська	7	13	11
Кіровоградська	6	12	5
Луганська	10	17	18
Львівська	14	23	23
Миколаївська	5	10	16
Одеська	15	25	25
Полтавська	18	9	12
Рівненська	11	5	3
Сумська	8	8	8
Тернопільська	2	7	10
Харківська	12	24	24
Херсонська	23	22	19
Хмельницька	21	3	7
Черкаська	17	6	17
Чернівецька	1	2	1
Чернігівська	9	16	9

(джерело: розрахували і сформулювали автори на основі методології Всесвітнього економічного форуму <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>)

Загалом рейтингування регіонів України проведено за блоками політичної непередбачуваності, виходячи з методу блокового (кластерного) ранжування [4, с. 305-309].

Метод блокового (кластерного) ранжування полягає у цілеспрямованому виділенні, у загальній територіальній сукупності величин, окремих блоків (кластерів) величин через здійснення послідовних етапів – кроків поділу даної сукупності з метою групування та ранжування окремих територіальних одиниць.

Значимо, що ранжування статистичних показників щодо політичної непередбачуваності просторової вибірки можливо проводити як за допомогою поділу сумарної (загальної) величини значень статистичного показника сукупності навпіл (МБР 1), так і за допомогою визначення середнього вибіркового значення сукупності (МБР 2).

Зокрема, МБР 1 полягає у поділі суми значень статистичного показника щодо політичної непередбачуваності PU , яким характеризуються об'єкти, що входять у вибірку навпіл, тобто

$$\frac{1}{2} \sum_{i=1}^n y_i = \frac{PU}{2},$$

де: y_i – значення статистичного показника i -го об'єкта; n – кількість об'єктів у вибірці.

Множина X_1 , яку складають об'єкти, що мають найбільші значення статистичного показника і сума яких дорівнює $\frac{PU}{2}$, утворюють блок 1, тобто

$$\sum_{X1=1}^{n1} y_{X1} = \frac{PU}{2},$$

де n_1 – кількість об'єктів у множині X_1 .

Усі інші об'єкти складають множину X_2 , для якої

$$\sum_{X2=1}^{n2} y_{X2} = \frac{PU}{2},$$

де n_2 – кількість об'єктів у множині X_2 .

$$\sum_{X1=1}^{n1} y_{X1} < \frac{PU}{2}, \text{ а } \sum_{X1=1}^{n1+1} y_{X1} > \frac{PU}{2},$$

то об'єкт $n_1 + 1$ включається у множину X_1 , якщо виконується умова

$$\sum_{X1=1}^{n1+1} y_{X1} - \sum_{X2=1}^{n2-1} y_{X2} < \left| \sum_{X1=1}^{n1} y_{X1} - \sum_{X2=1}^{n2} y_{X2} \right|;$$

причому об'єкти з однаковими статистичними показниками повинні входити в одну множину. Це стосується також множин X_{11} і X_{12} , X_{21} і X_{22} і т.д.

На другому етапі сума значень статистичного показника, множини об'єктів, які утворюють блок 1, ділиться навпіл

$$\frac{1}{2} \sum_{X1=1}^{m1} y_{X1} = \frac{PU}{4}.$$

Блок 11 утворює множина об'єктів X_{11} із більшими значеннями статистичного показника, сумарне значення якого складає $PU / 4$, тобто

$$\sum_{X11=1}^{n11} y_{X11} = \frac{PU}{4},$$

де n_{11} – кількість об'єктів у множині X_{11} .

Блок 12 утворюють усі інші об'єкти блоку 11, тобто $X_{11} \cup X_{12} = X_1$, $X_{12} = X_1 / X_{11}$, для яких

$$\sum_{X12=1}^{n12} y_{X12} = \frac{PU}{4},$$

де n_{12} – кількість об'єктів у множині X_{12} .

Сума значень статистичного показника множини об'єктів X_2 , що складають блок 2, також діляться навпіл. Блок 21 утворює множина об'єктів X_{21} із більшими значеннями статистичного показника, які в сумі дають цю половину. Блок 22 утворюють усі інші об'єкти блоку 2, які не увійшли до блоку 21 і які складають множину X_{22} , тобто

$$X_{21} \cup X_{22} = X_2, \quad X_{22} = X_2 / X_{21},$$

для яких також

$$\sum_{X_{21}=1}^{n_{21}} y_{X_{21}} = \sum_{X_{22}=1}^{n_{22}} y_{X_{22}} = \frac{PU}{4},$$

де: n_{21} – кількість об'єктів у множині X_{21} ; n_{22} – кількість об'єктів у множині X_{22} .

Варто зауважити, що внаслідок дискретності значень статистичного показника, яким характеризуються об'єкти, суми $\sum_{X_1=1}^{n_1} y_{X_1}$ і $\sum_{X_2=1}^{n_2} y_{X_2}$, як правило, наближено дорівнюють $\frac{PU}{2}$; суми $\sum_{X_{11}=1}^{n_{11}} y_{X_{11}}$, $\sum_{X_{12}=1}^{n_{12}} y_{X_{12}}$, $\sum_{X_{21}=1}^{n_{21}} y_{X_{21}}$ і $\sum_{X_{22}=1}^{n_{22}} y_{X_{22}}$ – наближено дорівнюють $\frac{PU}{4}$ і т. д.

Виходячи з результатів проведеного ранжування за МБР 1 (табл. 2, рис. 2) зроблено висновок, що Чернівецька, Волинська, Рівненська, Кіровоградська, Вінницька, Волинська, Закарпатська області входять до блоку 11 (X11) – тобто це блок територій з найвищим рівнем передбачуваності політичної ситуації в них.

Табл. 2. Ранжування регіонів України за показником політичної непередбачуваності

Регіон	Ранжувальний блок	Рейтинг	Ранжувальний блок
Чернівецька	11	Хмельницька	12
Волинська		Сумська	
Рівненська		Чернігівська	
Вінницька		Тернопільська	
Кіровоградська		Київська	
Закарпатська		Полтавська	
Житомирська	21	Херсонська	22
Івано-Франківська		Донецька	
Запорізька		АР Крим	
Миколаївська		Дніпропетровська	
Черкаська		Львівська	
Луганська		Харківська	
		Одеська	

(джерело: розрахували автори)

Водночас, Сумська, Чернігівська, Хмельницька, Тернопільська, Київська та Полтавська області належать до блоку 12, що характеризує помірний рівень політичної передбачуваності. До блоку 21, який характеризує середній рівень передбачуваності політичної ситуації в регіоні, належать такі області, як: Житомирська, Івано-Франківська, Запорізька, Миколаївська, Черкаська, Луганська. Блок 22, як кризовий блок політичної непередбачуваності для територій України характеризується значенням від 3,14 до 3,37 пункти і до нього відносять такі області, як: Херсонська, Донецька, Автономна Республіка Крим, Дніпропетровська, Львівська, Харківська, Одеська. Додатково наголосимо (не вдаючись у деталізацію обставин і впливів, що не є предметом цього дослідження): означені

ний регіональний кризовий блок політичної непередбачуваності зі своїм загрозливим впливом на фінансовий клімат ще більш активізувався та проявився під час загострення політичних трансформацій в кінці 2013 та початку 2014 років.

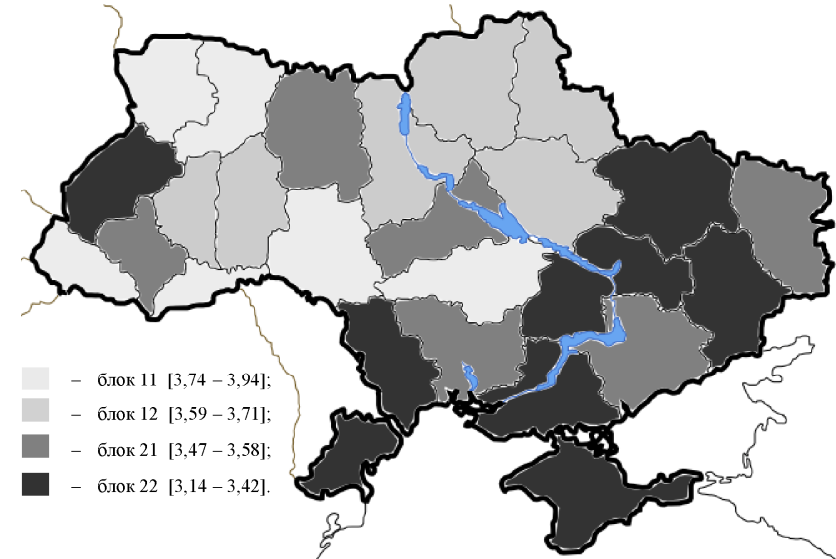

Рис. 2. Картографічна типологія адміністративно-територіальних одиниць України за показником політичної непередбачуваності (джерело: запропонували автори)

Зазначимо, у процесі оцінювання фінансового клімату індекс політичної непередбачуваності враховується із ваговим коефіцієнтом 0,2 (тобто 20 % політичної ситуації формують та визначають фінансовий клімат суб'єкта).

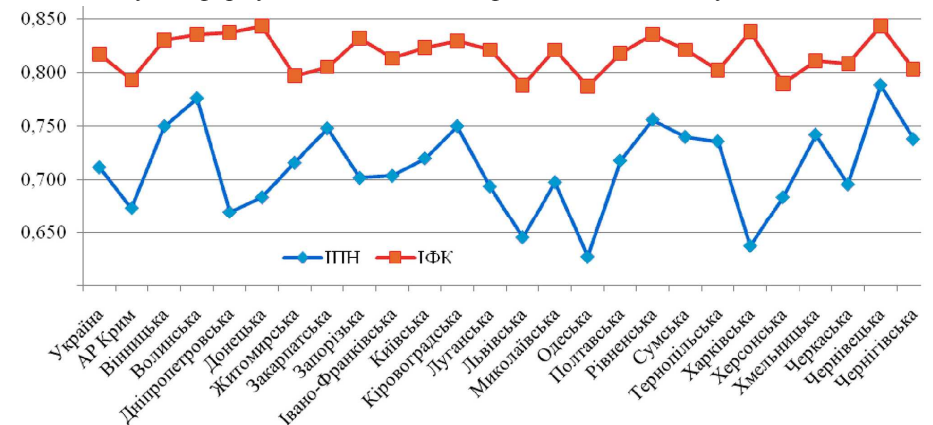

Рис. 3. Зв'язок індексу фінансового клімату (ІФК) та індексу політичної непередбачуваності (ІПН) у розрізі регіонів України у 2012 р. (джерело: розрахували автори)

Ступінь залежності індексу політичної непередбачуваності та індексу фінансового клімату території вимірюється коефіцієнтом кореляції та коефі-

цієнтом детермінації, а їх значення становлять $R=0.365$ та $R^2=0.133$ відповідно, що свідчить про наявність залежності між визначеними показниками.

Висновки. У ході проведеного дослідження визначено фундаменталізм прояву та значимість показника політичної непередбачуваності за формування фінансового клімату території. Запропонований системний і комплексний характер оцінки та представлення показника політичної непередбачуваності в системі формування фінансового клімату території, що дасть змогу інвесторам і страховикам інтегрально оцінити конкурентні переваги як держави, регіону та території, а також визначити ймовірні ризики і загрози прийняття управлінських рішень щодо вкладання коштів в різноманітні інвестиційні програми під тиском політичних змін.

Окрім цього, пропонований підхід щодо оцінювання політичної непередбачуваності як домінант фінансового клімату території доцільно враховувати у прийнятті управлінських рішень щодо прогнозування і здійснення кардинальних перетворень (реформ), особливо в частині регіонів України, що належать до кризового блоку політичної непередбачуваності. Загострення ситуації в цьому блоці за необґрунтованих управлінських рішень може призводити до значних політичних і фінансових потрясінь та дестабілізуюче впливати як на дотримання конституційності, збалансованості фінансової системи території, так і на формування державотворчого патріотизму нації в кількісній складовій.

Література

1. Карпінський Б.А. Фінансовий клімат території: теоретичні основи та концепція оцінювання (Ч. I) / Б.А. Карпінський, В.О. Григоренко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 11-12(I). – С. 91-94.
2. Карпінський Б.А. Фінансовий клімат території: теоретичні основи та концепція оцінювання (Ч. II) / Б.А. Карпінський, В.О. Григоренко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 11-12(II). – С. 33-37.
3. Карпинский Б.А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции // Финансовое управление развитием экономических систем : монография / О.О. Ардасова, Д.А. Демин, Б.А. Карпинский и др.; под общ. ред. С.С. Чернова. – Новосибирск : Изд-во СИБПРИНТ, 2012. – С. 269-289.
4. Карпінський Б.А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння : монографія / Б.А. Карпінський. – Львів : Вид-во "Логос", 2005. – 496 с.
5. Карякин М.Ю. Страхование политических внешнеторговых операций и международных инвестиций / М.Ю. Карякин. – М. : Изд-во "Авуар консалтинг", 2002. – 144 с.
6. Пшик Б.І. Фінансово-кредитні відносини в Україні: становлення, розвиток, напрями вдосконалення : монографія / Б.І. Пшик; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2011. – 551 с.
7. Alesina A. The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature / A. Alesina, R. Perotti // World Bank Economic Review. – 1994. – Vol. 8. – Pp. 351- 371.
8. Berne R. The Fiscal Analysis of Governments / R. Berne, R. Schramm. – Englewood Cliffs N.J. : Prentice-Hall, 1986. – 431 p.
9. Drazen A. Political Economy in Macroeconomics / A. Drazen. – Princeton, N.J. : Princeton University Press, 2000. – 560 p.
10. Encyclopedie de L'Assurance / Sous la direction de F. Ewald et J-H Lorenzi. Article "Risques politiques" de L. Habib-Deloncle. – Paris : Economica, 1998. – 1260 p.
11. Karpinski B. Influence of global financial challenges on balanced state financial system / B. Karpinski // Rynek kapitałowy a koniunktura gospodarcza 2010: perspektywa makroekonomiczna; pod redakcją Andrzeja T. Szablewskiego, Marka Martina. – Łódź : Politechnika Łódzka, 2011. – S. 85-106.
12. Lambert J.-P. Operations internationales et risque politique / J.-P. Lambert. – Paris : L'Argus, 1984. – 324 p.

13. Nollenberger K. Evaluating Financial Condition: A Handbook for Local Government / K. Nollenberger, S.M. Groves, M.G. Valente. – Washington, DC : International City, 2003. – 224 p.

14. Vahabi M. Integrating social conflict into economic theory / M. Vahabi // Cambridge Journal of Economics. – 2010. – № 34. – Pp. 687-708.

15. World Development Report 2011: A Better Investment Climate for Everyone. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.data.worldbank.org/data-catalog/wdr2011>.

Карпинский Б.А., Григоренко В.О. Политическая непредсказуемость – характерная доминанта фінансового климата территории

Синтезирован инструментарий оценивания проявления политической непредсказуемости как доминанты финансового климата территории. Отмечено, что бедные государства с низкими темпами роста подвержены проявлению политической нестабильности, в то же время развитие государства с высокими темпами экономического роста тяготеют к политической стабильности. Осуществлено рейтинговое регионов Украины по блокам политической непредсказуемости, основываясь на методе блочного (кластерного) ранжирования. Предложено учитывать особенности проявления политической непредсказуемости при принятии управленческих решений различного уровня, в частности, реализации кардинальных преобразований (реформ).

Ключевые слова: политическая непредсказуемость, финансовый климат, метод блочного ранжирования, финансовая система, территория, показатель, доминанта.

Karpinsky B.A., Grigorenko V.O. Political Unpredictability as the Dominant Characteristic of the Territory's Financial Climate

Some evaluation tools for manifestations of political unpredictability as a dominant for the financial climate of the territory are provided. Poor countries with low growth rates are stated to be a subject to the manifestation of political instability, while the developed countries with high economic growth rates tend to be politically stable. Ratings of Ukrainian regions for the unpredictability of political blocs are done based on the method of block (cluster) ranking. Particular manifestations of political unpredictability are suggested concerning taking managerial decisions at various levels, in particular the implementation of fundamental reforms (reforms).

Key words: political unpredictability, financial climate, the block method of ranking, financial system, area, indicator, dominant.

УДК 330.142.211:332.1

Ст. наук. співроб. І.В. Андел, канд. екон. наук –
Інститут регіональних досліджень НАН України

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Запропоновано методи вибору пріоритетних видів економічної діяльності виробничої сфери регіону для першочергового інвестування в умовах кризи, зниження прибутків, власних коштів у підприємств для фінансування інвестицій в оновлення основного капіталу. Здійснено оцінку економічного зростання на підприємствах видів економічної діяльності виробничої сфери регіону за ефективністю використання інвестицій та за формулою економічного зростання на прикладі Львівської області, України. Використання запропонованих методів вибору пріоритетного інвестування видів економічної діяльності сприятиме підвищенню ефективності використання інвестиційних коштів підприємств виробничої сфери регіону.

Ключові слова: інвестиційні кошти підприємств, оновлення основного капіталу, виробнича сфера регіону, економічне зростання.